

Кульчій Інна Миколаївна

кандидат юридичних наук, доцент, асистент кафедри земельного та аграрного права Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

ORCID: 0000-0002-2012-4794

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ ТА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА КООПЕРАЦІЯ: ПРАВОВІ ПЕРСПЕКТИВИ

Наукова робота присвячена дослідженню основ правового регулювання сільськогосподарської кооперації в Україні. Автором проаналізовано чинне законодавство у цій сфері, пропозиції щодо його удосконалення та зроблено відповідні висновки.

Ключові слова: євроінтеграція; сільськогосподарський кооператив; пайовий фонд; неподільний фонд; статутний капітал.

Kulchii Inna

PhD in Law, Associate Professor, Teaching Assistant of Department of Land and Agricultural Law, Yaroslav Mudryi National Law University

ORCID: 0000-0002-2012-4794

EUROPEAN INTEGRATION AND AGRICULTURAL COOPERATION: LEGAL PERSPECTIVES

The scientific work is devoted to the study of the basics of legal regulation of agricultural cooperation in Ukraine. The author analyzes the current legislation in this area, proposals for its improvement and draws appropriate conclusions.

Keywords: European integration; agricultural cooperative; mutual fund; indivisible fund; share capital.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС відкрила нові можливості у всіх сферах життєдіяльності нашої держави, в тому числі і в сільському господарстві. Проте ключовим фактором для розвитку взаємовідносин між сторонами є виконання вимог, які передбачені Угодою та Додатками до неї. Наразі за підрахунками експертів стан

виконання Угоди у сфері сільського господарства становить лише 34% [1].

Серед напрямів у сфері реалізації плану заходів з виконання Угоди передбачено створення ефективного механізму співробітництва між Сторонами щодо поширення знань, сприяння інноваціям та розвитку різноманітних форм організацій і представництв груп виробників шляхом проведення досліджень, просування системи дорадництва до сільськогосподарських виробників (поступове наближення законодавства) [1]. Одним із заходів щодо його реалізації є розроблення засад розвитку сільськогосподарської кооперації, зокрема, системного та комплексного регулювання усіх правовідносин щодо утворення, діяльності та припинення сільськогосподарських кооперативів.

За даними Держкомстату станом на 2019 рік кількість сільськогосподарських виробничих кооперативів становить 1008, а обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів 1268 [2]. Відсутність ефективності їх функціонування пов'язана з цілою низкою проблем, вагому роль серед яких відіграють недоліки правового регулювання.

Так, норми Цивільного та Господарського кодексів України щодо кооперації та Законів України від 10.07.2003 «Про кооперацію» та від 17.07.1997 «Про сільськогосподарську кооперацію» (в ред. від 20.11.2012) є неузгодженими між собою, а запропонована модель сільськогосподарської кооперації, очевидно, не відповідає вимогам сьогодення. Аналіз відповідних нормативно-правових актів дає підстави стверджувати, що наразі існує можливість для створення двох типів сільськогосподарських кооперативів – виробничих та обслуговуючих.

Так, членами сільськогосподарського виробничого кооперативу, який діє з метою отримання прибутку, можуть бути виключно фізичні особи – виробники сільськогосподарської продукції, які беруть обов'язкову особисту трудову участь в діяльності кооперативу. Проте відсутність можливості юридичних осіб, зокрема, фермерських господарств, бути членами такого кооперативу значно обмежує можливість для їх розвитку.

Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив утворюються шляхом об'єднання фізичних та/або юридичних осіб, які є виробни-

ками сільськогосподарської продукції для організації обслуговування, спрямованого на зменшення витрат та/або збільшення доходів членів цього кооперативу під час провадження ними сільськогосподарської діяльності та на захист їхніх економічних інтересів. При цьому сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи здійснюють обслуговування своїх членів – виробників сільськогосподарської продукції, не маючи на меті одержання прибутку. Неприбутковість діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів визначається виходячи із сукупності таких ознак: кооператив надає послуги тільки своїм членам; члени кооперативу несуть відповідальність за зобов'язаннями, взятими перед кооперативом щодо їх участі у господарській діяльності кооперативу; послуги надаються з метою зменшення витрат та/або збільшення доходів членів кооперативу.

Окрім того, сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи не є власниками сільськогосподарської продукції, що вироблена, вироблена, відгодована, виловлена або зібрана (заготовлена) його членами - виробниками сільськогосподарської продукції. Власниками сільськогосподарської продукції, яка заготовляється, переробляється, постачається, збувається (продається) таким кооперативом, є його члени. Такі обмеження фактично призвели до зниження їх конкурентоздатності через лімітні можливості укласти цивільно-правові угоди від імені сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу.

Тож для усунення законодавчих прогалин та з метою виконання Угоди, було розроблено та зареєстровано проект Закону України «Про кооперацію»: № 6527-д від 25.06.2018, який в подальшому без будь-яких змін став № 0856 від 29.08.2019 та наразі очікує на друге читання. Документ підготовлено з залученням експертів проекту ФАО/ЄБРР «Партнерство між Урядом України та приватним сектором щодо розробки та вдосконалення законодавства у сфері сільськогосподарства та продовольства», експертів «Проекту розвитку зерноховищ та сільськогосподарських кооперативів України», який підтримується Урядом Канади [3].

Основними новелами законопроекту є:

– відмова від жорсткого поділу сільськогосподарських кооперативів за типами на виробничі та обслуговуючі, надаючи членам

(засновникам) сільськогосподарського кооперативу самостійно обирати види діяльності: виробничий, обслуговуючий, переробний чи багатофункціональний, а також форму діяльності – з метою чи без мети одержання прибутку. Відповідно пропонується перехід до єдиної організаційно-правової форми – сільськогосподарський кооператив;

– формування у сільськогосподарському кооперативі статутного капіталу та виділення в ньому часток, а також виплата членам кооперативу дивідендів. Ці положення не відповідають сутності кооперації та не узгоджуються із чинним законодавством. Адже статутний капітал, поділений на частки між учасниками, є характерною ознакою господарських товариств, які можуть бути створені у формі повного товариства, командитного товариства, товариства з обмеженою або додатковою відповідальністю, акціонерного товариства (ст 113 ЦК України);

– можливість прийняття рішень з урахуванням додаткової кількості голосів членів, пропорційної до їх участі в господарській діяльності кооперативу. Таке нововведення суперечить сутності інституту кооперації та принципу рівного права голосу під час прийняття рішень (один член кооперативу – один голос) (ст. 4 Закону України «Про кооперацію»);

– створення у кожному сільськогосподарському кооперативі фонду розвитку, кошти якого та майно, придбане за рахунок цих коштів, не підлягатимуть розподілу між його членами. Запропоноване твердження є дискусійним, адже чинне законодавство вже передбачає обов'язковість створення неподільний фонду, який формується за рахунок вступних внесків та відрахувань від доходу кооперативу і не підлягає розподілу між його членами;

– заснування Агенції сприяння розвитку сільськогосподарської кооперації, яка, зокрема здійснюватиме інформаційну, консультативну та методологічну допомогу, спрямовану на розвиток сільськогосподарської кооперації. Така пропозиція є суперечливою, адже, наразі існують сільськогосподарські дорадчі служби, діяльність яких спрямована на надання в тому числі цих видів допомоги. Окрім того, у висновку Головного юридичного управління справедливо

зазначено, що виокремлення зазначеної Агенції з числа інших громадських об'єднань не враховує положень частини першої статті 15 Конституції України, за якою суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах економічної багатоманітності, а також правової позиції Конституційного Суду України у справі про молодіжні організації (рішення №1-43/2001 від 13 грудня 2001 року). Так, Конституційний Суд України в абзаці другому пункту 3 мотивувальної частини цього рішення зазначив, що «положення Закону, яким визначено конкретну спілку, що об'єднує більшість молодіжних та дитячих громадських організацій, порушує конституційний принцип багатоманітності суспільного життя, оскільки закріплює виключний монопольний статус однієї зі спілок відповідних об'єднань громадян» [4];

– кооперативна освіта визначається законопроектом одним із пріоритетних завдань сільськогосподарського кооперативу. Таке формулювання є дискусійним, адже основними завданнями кооперації є: підвищення життєвого рівня членів кооперативів, захист їх майнових інтересів і соціальних прав; створення системи економічної і соціальної самопомоги населення та суб'єктів господарювання; залучення у виробництво товарів, робіт, послуг, додаткових трудових ресурсів, підвищення трудової і соціальної активності населення; створення і розвиток інфраструктури, необхідної для провадження господарської та іншої діяльності кооперативів з метою зростання матеріального добробуту їх членів та задоволення потреб у товарах і послугах; сприяння сталому розвитку та становленню засад демократичного розвитку суспільства (ст. 3 Закону України «Про кооперацію»).

Таким чином, сільськогосподарські кооперативи можуть стати перспективними суб'єктами аграрного бізнесу в нашій державі, проте, важливою передумовою є належне правове регулювання, яке повинно ґрунтуватись на узгоджені чинного законодавства, врахуванні сутності інституту кооперації, реалій сьогодення та міжнародного досвіду у цій сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пульс Угоди: моніторинг реалізації плану заходів з виконання Угоди.
URL: <http://reforms.in.ua/>

2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Про сільськогосподарську кооперацію: проект Закону № 0856 від 29.08.2019 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=0856&skl=10
4. Зауваження Головного юридичного управління від 15.11.2019 до проект Закону № 0856 від 29.08.2019 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=0856&skl=10

REFERENCES

1. Puls Uhody: monitorynh realizatsii planu zakhodiv z vykonannya Uhody. URL: <http://reforms.in.ua/> [in Ukrainian].
2. Ofitsiyniy sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
3. Pro silskohospodarsku kooperatsiiu: proekt Zakonu № 0856 vid 29.08.2019. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=0856&skl=10 [in Ukrainian].
4. Zauvazhennia Holovnoho yurydychnoho upravlinnia vid 15.11.2019 do proekt Zakonu № 0856 vid 29.08.2019. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=0856&skl=10 [in Ukrainian].

Курман Тетяна Вікторівна

доктор юридичних наук, доцент кафедри земельного та аграрного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0000-0002-0632-2487

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ СТАЛОГО ВЕДЕННЯ АГРОБІЗНЕСУ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Наукову роботу присвячено дослідженню правових проблем сталого ведення агробізнесу у сучасних умовах. Авторкою проаналізовано чинне аграрне і земельне законодавство, досліджено правові аспекти органічного сільськогосподарського виробництва, сучасного реформування земельних відносин в агросфері, на підставі чого зроблено відповідні висновки.